

Doprinos politika u suzbijanju siromaštva djece

Župan, Anamarija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:156008>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Anamarija Župan

**DOPRINOS POLITIKA U SUZBIJANJU SIROMAŠTVA
DJECE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ SOCIJALNOG RADA

Anamarija Župan

**DOPRINOS POLITIKA U SUZBIJANJU SIROMAŠTVA
DJECE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Olja Družić Ljubotina

Zagreb, 2023.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Hrvatska socijalna politika u kontekstu siromaštva djece.....	5
3. Europsko jamstvo za djecu.....	12
4. Uloga univerzalnih doplataka.....	19
5. Uloga socijalnog rada u borbi protiv dječjeg siromaštva.....	23
6. Zaključak.....	25
7. Literatura.....	27

DOPRINOS POLITIKA U SUZBIJANJU SIROMAŠTVA DJECE

Sažetak:

Siromaštvo djece problem je kojem se pridaje sve više pažnje jer ostavlja dugoročne posljedice. Države u svijetu raznim mjerama socijalnih politika nastoje se boriti protiv siromaštva pa tako i Hrvatska. Hrvatska pruža nekoliko mjera kojima nastoji smanjiti stopu siromaštva. Poseban naglasak stavlja na borbu protiv dječjeg siromaštva što se navodi i u „Nacionalnom planu borbe protiv siromaštva za razdoblje od 2021. do 2027“. Europska unija također naglašava važnost borbe protiv dječjeg siromaštva te je izdala preporuku Europskog jamstva za svako dijete. Hrvatska je jedna od sedam država koja je u svrhu pilot projekta provedbe Europskog jamstva za djecu izradila dubinsku analizu trenutnog stanja u državi. U radu su analizirane preporuke dubinske analize te su uspoređene s dvije države (Bugarska i Litva) najbližije Hrvatskoj od preostalih šest zemalja. Države navode mnoge slične probleme u tematskim područjima pri čemu s preporuke u nekim dijelovima slične kao i u Hrvatskoj. Osim mjera koje preporuča Europska unija univerzalni doplatci pokazali su se kao učinkovita mjera u borbi protiv dječjeg siromaštva.

Ključne riječi: siromaštvo djece, socijalna politika, Europsko jamstvo za djecu

CONTRIBUTION OF SOCIAL POLICIES IN COMBATING CHILD POVERTY

Abstract:

Child poverty is a problem that is receiving more and more attention because it leaves long-term consequences. Countries in the world try to fight against poverty with various social policy measures, including Croatia. Croatia provides several measures that aim to reduce the poverty rate. It places special emphasis on the fight against child poverty, which is stated in the "National Plan for the Fight against Poverty for the period from 2021 to 2027". The European Union also emphasizes the importance of the fight against child poverty and issued a recommendation for the European Guarantee for every child. Croatia is one of the seven countries that, for the purpose of the pilot project for the implementation of the European Child Guarantee, made a deep dive analysis of the current situation in the country. The paper analyzed the recommendations of the deep dive analysis and compared them with the two countries (Bulgaria and Lithuania) most similar to Croatia out of the remaining six countries. States cite many similar problems in thematic areas, with recommendations sometimes similar and sometimes different. In addition to similar problems, specific ones for each country are listed. Except measures recommended by the European Union, universal allowances, have proven to be an effective measure in the fight against child poverty.

Key words: child poverty, social policy, European child guarantee

Izjava o izvornosti Ja, ___Anamarija Župan_____ (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Anamarija Župan

Datum: 11. rujna 2023.

1. Uvod

Siromaštvo djece problem je koji zahvaća cijeli svijet i utječe na cjelokupno društvo (Bessell, 2022.). Prema posljednjim podacima Eurostata iz 2020., u riziku od siromaštva u Europskoj uniji živi 24,7% djece (Eurostat, 2023). U Hrvatskoj ta brojka za 2022. iznosi 16,0% prema podacima Državnog zavoda za statistiku (Državni zavod za statistiku, 2023.). Dječje siromaštvo je i dalje sveprisutno iako se na svjetskoj razini pokušava smanjiti broj djece koja žive u siromaštvu. Dječje siromaštvo aktualan je problem koji ima dugoročne posljedice za djecu koja žive u siromaštvu ili u riziku od siromaštva, ali i za cjelokupno društvo (Bessell i sur., 2020.). Odrastanje u siromaštvu ostavlja negativne posljedice na zdravlje, obrazovanje, kognitivne sposobnosti te utječe na socijalnu uključenost i međuljudske odnose (Bessell, 2022.). Djeca odrasla u siromaštvu teže završavaju srednju školu te rjeđe upisuju fakultete, češće iskazuju probleme u ponašanju u školskoj dobi te češće razvijaju kronične bolesti. Sve navedeno negativno utječe na kvalitetu života u djetinjstvu, ali i odrasloj dobi jer često nastavljaju živjeti u siromaštvu (Chung i Maguire-Jack, 2020.). Chung i Maguire-Jack (2020.) navode kako bi sva djeca trebala biti zaštićena od siromaštva i njegovih posljedica, a to se postiže raznim programima pomoći i politikama na razini države/grada, ali i unutar međunarodnih politika. U Hrvatskoj se programi socijalne politike donose na razini države i na razini lokalnih zajednica. Hrvatska kao članica Europske unije prati preporuke i naputke koje donose tijela EU. EU svojim politikama želi smanjiti i suzbiti siromaštvo i socijalnu isključenost, a Hrvatska kao članica uključila se u niz inicijativa i aktivnosti. Također Hrvatska potiče djelovanje civilnih organizacija u borbi protiv siromaštva (MRMSOSP, 2021). Kako bi se mogle donositi socijalne politike i programi u borbi protiv siromaštva, potrebno je odrediti što je dječje siromaštvo.

Pojam dječjeg siromaštva teško se definira te ne postoji jedna definicija ovog fenomena (Šućur i sur., 2015.). Aber i sur., (2012.) navode da se siromaštvo djece definira kroz opću definiciju siromaštva jer koliko su djeca siromašna ovisi o tome koliko je njihova obitelj siromašna. Oni navode da je jedna definicija siromaštva nedostatak materijalnih sredstava, odnosno primanje prihoda ispod iznosa koji država određuje kao prag siromaštva. Nadalje navode kako se siromaštvo može definirati i kao razlika između prihoda obitelji te medijana ekvivalentnog dohotka svih

kućanstava u nekoj državi (Aber i sur., 2012.). Short (2016.) navodi kako je siromaštvo nedostatak nužnih dobara i usluga. Minujin i sur., (2006.) kao i Šućur i sur. (2015.) navode da se siromaštvo djece teško definira te da ne postoji jedna definicija. Oni navode kako se siromaštvo djece često definira jednako kao i siromaštvo općenito kroz materijalnu prizmu koje predstavlja prije svega materijalna deprivacija. Minujin i sur. (2006.) kritiziraju takav pristup definiranju siromaštva djece zato što se potrebe djece razlikuju od potreba odraslih te da je takva definicija preuska. Siromaštvo djece ponekad se definira kroz ljudska prava pa tako navode da se siromaštvo može definirati kroz neispunjavanje prava. To bi značilo da su djeca siromašna ako su pothranjena, nemaju adekvatan dom, nemaju pristup obrazovanju, u riziku od preuranjene smrti te ako ne mogu sudjelovati u zajednici niti se mogu pojaviti u javnosti bez srama (Minujin i sur., 2006.). UNICEF kao organizacija nudi definiciju siromaštva djece koja glasi: „Djeca koja žive u siromaštvu lišena su materijalnih, duhovnih i emocionalnih resursa potrebnih za preživljavanje, razvoj i uspjeh, zbog čega nisu u mogućnosti uživati svoja prava, ostvariti svoje potencijale ili sudjelovati u društvu kao punopravni i jednaki članovi” (UNICEF, 2005. prema Šućur i sur., 2015. :13). Opća skupština Ujedinjenih naroda definira siromaštvo djece kao život u kojem djeca oskudijevaju ili su lišeni prehrane, vode, nemaju pristup sanitarnim objektima, osnovnom zdravstvenom osiguranju, skloništu, obrazovanju, sudjelovanju niti zaštiti te da iako nedostatak dobara i usluga šteti bilo kojem ljudskom biću, najopasnije i najštetnije je za djecu jer ih onemogućava u postizanju punog potencijala, uživanju u pravima i sudjelovanju u društvu kao ravnopravnih članova. Ova definicija je prva međunarodno priznata definicija dječjeg siromaštva (Opća skupština Ujedinjenih naroda, 2006. prema Minujin i Nandy, 2012.; 3). Republika Hrvatska siromaštvo definira kao oskudicu materijalnih ili novčanih sredstava. Osim ove definicije Vlada RH opisuje pojam siromaštva na idući način „Siromaštvo se tako očituje na različite načine, među kojima su nedostatak dohotka i sredstava potrebnih da se osigura održiva egzistencija, glad i neuhranjenost, slabo zdravlje, nedostupnost ili ograničena dostupnost obrazovanja i drugih temeljnih usluga, povećana smrtnost, uključujući smrtnost od bolesti, beskućništvo i neodgovarajući stambeni uvjeti, nesigurno okruženje, društvena diskriminacija i izolacija“ (MRMSOSP, 2021.: 4). Definicije koje navodi UNICEF i Opća skupština Ujedinjenih naroda zvuče vrlo slično te su mnogo opširnije od

definicija koje se odnose samo na materijalni aspekt. Ove definicije uz materijalni aspekt uključuju više aspekta poput zdravlja, obrazovanja, prava koja su nužna za pravilan i potpun razvoj djeteta. Te opširnije definicije opsegom obuhvaćaju i drugi konstrukt, a to je socijalna isključenost jer se navodi da nisu u mogućnosti sudjelovati u društvu kao punopravni članovi. Socijalna isključenost može biti povezana s konstruktom siromaštva no nije nužno sastavni dio siromaštva. Osoba može biti socijalno isključena i ne biti siromašna ili biti siromašna i ne biti socijalno isključena. Često se događa da je socijalna isključenost jedna od posljedica siromaštva. Pojam siromaštva i socijalne isključenosti mogu imati zajedničke točke no nisu istoznačni i nisu uvijek povezani (Šućur, 2004.). U definicijama koje su opsežnije sadržajem može se prepoznati utjecaj ekosistemske teorije. Ekosistemska teorija je jedna od teorija koja se koristi za opisivanje i objašnjavanje siromaštva djece u odnosu na njihovu okolinu. U prvom redu je odnos s obitelji i sustavima što se naziva mikrosustav, zatim mezosustav koji se odnosi na veze među sustavima u djetetovom mikrosustavu te egzosustav koji sačinjava socijalna okolina u kojoj dijete odrasta. Socijalnu okolinu čine lokalna zajednica, radna okolina roditelja, roditeljske društvene mreže itd. Ekosistemska teorija objašnjava siromaštvo djece na način da u objašnjenje činitelja siromaštva uključuje sve bio-psiho-socijalne okolnosti djeteta i strukturalne nejednakosti koje se pojavljuju u različitim razinama djetetovog ekološkog sustava (Šućur i sur., 2015.). Ova teorija osvrće se na zdravlje, obrazovanje, život u obitelji te sudjelovanje u društvu što su elementi koje možemo prepoznati u definicijama siromaštva djece koje nudi UNICEF i Opća skupština Ujedinjenih naroda. Definicija i teorija osvrću se na siromaštvo kao multidimenzionalni konstrukt. Uz ekosistemsku teoriju su još dva modela koji su česta teorijska polazišta u proučavanju siromaštva djece. To su model rizika i otpornosti te model ulaganja (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022.). Model rizika i otpornosti počiva na proučavanju čimbenika rizika i zaštite odnosno koncepta otpornosti. Čimbenici zaštite su oni čimbenici koji omogućavaju razvoj i prilagodbu djeteta unatoč nepovoljnoj situaciji. Koncept otpornosti je proces koji unatoč prisutnosti rizika vodi pozitivnoj prilagodbi na nastalu situaciju. Otpornost je sposobnost čovjeka, obitelji ili zajednice da prebrodi nedaće bez da negiraju događaje. Nasuprot čimbenicima zaštite su čimbenici rizika. To su svi događaji, iskustva ili okolnosti koji potenciraju nastanak ili produbljenje problema.

Čimbenici rizika mogu biti iskustva, osobna obilježja, obilježja zajednice, ekonomska obilježja te ostali životni uvjeti koji povećavaju mogućnost životnih poteškoća. Siromaštvo je jedan od čimbenika rizika koji se često pojavljuje s drugim rizičnim čimbenicima poput bolesti, niskog obrazovanja, odrastanja u brojnoj obitelji, nezaposlenosti roditelja itd. (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022.). Ovaj model siromaštvo djece objašnjava na način da djeca koja imaju veći broj zaštitnih čimbenika imaju veću vjerojatnost prevladavanja nepovoljnih učinaka siromaštva. Jedno od bitnih individualnih obilježja djeteta je njegova otpornost odnosno mogućnost djeteta da se unatoč izloženosti riziku uspješno prilagodi situaciji. S druge strane što je dijete izloženo većem broju čimbenika rizika to je u veća vjerojatnost da život u siromaštvu ostavi dugotrajne posljedice na dijete te negativno utječe na razvojne ishode. Drugi model koji objašnjava siromaštvo djece je model ulaganja. Model ulaganja bazira se na ekonomskim resursima koji su bitni za ostvarivanje dobrobiti djeteta, no iako mu je to polazište također se osvrće i na ulaganje roditelja u razvoj djeteta. Obitelji koje imaju više ekonomskih resursa mogu više ulagati u svoju djecu poglavito u obrazovanje i razvoj socijalnih kompetencija koje djeci, kasnije u životu pružaju više mogućnosti. Roditelji siromašne djece svoje resurse prvobitno raspoređuju za podmirivanje osnovnih životnih troškova te nemaju mogućnosti toliko ulagati u obrazovanje svoje djece i razvoj njihovih kompetencija. Ovakvi životni uvjeti stavljaju djecu odraslu u siromaštvu u nepovoljniji položaj naspram vršnjaka kojima su roditelji mogli pružiti bolje obrazovanje i ulagati u njihove kompetencije i interese (sport, kreativne aktivnosti, dodatno obrazovanje...). Osim ekonomskog ulaganja u razvoj djeteta ovaj model spominje i ulaganja roditelja u odgoj djeteta. Ne ekonomsko ulaganje je prenošenje vrijednosti, preferencija i interesa. Odnosno ulaganje vremena u odgoj i rad s djetetom (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022.). Kao što definicije i teorije govore siromaštvo je multidimenzionalan problem te se rješavanju problema siromaštva treba tako i pristupiti (Ajduković i sur., 2017.). Borba protiv dječjeg siromaštva ključna je u prekidanju međugeneracijskog prijenosa siromaštva kako bi sva djeca imala jednake prilike u društvu (Stubbs i sur., 2019.) te kako ne bi postali odrasli siromašni ljudi.

Cilj ovog rada je prikazati na koji način se Republika Hrvatska bori s dječjim siromaštvom s osvrtom na neke politike prema dječjem siromaštvu u Europskoj uniji.

2. Hrvatska socijalna politika u kontekstu siromaštva djece

U Hrvatskoj u riziku od siromaštva živi 16,0% djece prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2023.). U najvećem riziku od siromaštva su djeca iz jednoroditeljskih obitelji (24,9%) te djeca iz obitelji vrlo niskog intenziteta rada njih 86,2% (Državni zavod za statistiku, 2023.). Republika Hrvatska taj broj nastoji smanjiti donošenjem mjera i politika koje trebaju pomoći djeci i roditeljima koji žive u riziku od siromaštva te u posljednjih 10 godina donosi strateške planove u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. U tim planovima predstavljeni su i ciljevi vezani uz smanjenje stope siromaštva djece. Od 2014. do 2020. na snazi je bio dokument „Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. - 2020.)“ (dalje u tekstu: Strategija), a od 2021. na snazi su dva dokumenta, a oni su: „Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine“ (dalje u tekstu: Nacionalni plan) te „Akcijski plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2024. godine“ (MRMSOSP, 2021.; Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti (2014.)). U dokumentu „Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. - 2020.)“ djeca i mladi su navedeni kao jedna od četiri skupine stanovništva koja je u najvećem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Navedeni strateški plan nastao je na temelju procjena potreba stanovništva te na temelju preporuka Europske unije. Plan je bio usklađen s Europskim strategijama za pametan, održiv i uključiv rast – Europa 2020. (Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, 2014.). Postavljena su tri glavna cilja i mnoštvo manjih ciljeva koju su trebali dovesti do postizanja glavnih ciljeva. Ciljevi su se bili opći s pojašnjenjem kako se koji cilj odnosi na određenu populaciju pa tako i na djecu. Ciljevi su bili:

1. Osiguravanje uvjeta za uspješnu borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu:

U ovom cilju djeca se spominju u kontekstu ujednačavanja pristupa obrazovnom sustavu, u vidu povećanja socijalnih naknada te u vidu smanjenja udjela osoba koje rano napuštaju obrazovanje.

2. Osiguravanje uvjeta za sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih kao i smanjenja broja siromašnih i socijalno isključenih osoba.

Ovdje navode kako svoj djeci od najranije dobi treba biti omogućen pristup predškolskom odgoju, obrazovanju, raznim slobodnim aktivnostima te pristup socijalnim i zdravstvenim uslugama.

3. Uspostavljanje koordiniranog sustava potpore skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, te sustava praćenja i evaluacije (Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, 2014.:6)

Specifični ciljevi bili su koncipirani prema osam tematskih područja: obrazovanje i cjeloživotno učenje; zapošljavanje i pristup zapošljavanju; stanovanje i dostupnost energije; pristup socijalnim naknadama i uslugama; pristup zdravstvenom sustavu; skrb o starijim osobama; borba protiv zaduženosti i financijska neovisnost; uravnoteženi regionalni razvoj (Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, 2014. : 18). Ciljevi koji su se specifično odnosili na djecu spominju se u dva tematska područja, a ona su obrazovanje i cjeloživotno učenje te pristup socijalnim naknadama i uslugama. Navode kako bi se pridonijelo smanjenju stope siromaštva potrebno što većem broju djece omogućiti pristup predškolskom obrazovanju i to neovisno o materijalnom statusu, zatim produžiti broj godina trajanja obveznog obrazovanja, omogućiti sufinanciranje međumjesnog prijevoza za srednjoškolce, sufinancirati produženi boravak te udžbenike za djecu slabijeg materijalnog statusa, uključiti u obrazovanje djecu romske nacionalnosti te uključiti u redovno obrazovanje djecu s teškoćama u razvoju. Također spominju da se u svrhu smanjenja stope dječjeg siromaštva treba omogućiti lakši pristup socijalnim uslugama i naknadama za djecu i roditelje te da je potrebno razviti programe specifično namijenjene roditeljima i djeci koji su u riziku od siromaštva (Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, 2014.). Prema službenim podacima Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade (2018.) o izvješću o provedbi opisanog strateškog plana navedeno je da je od 96 mjera u potpunosti realizirano 70 mjera te da je djelomično realizirano 6 mjera no ne navodi se specifično koje mjere su realizirane nego samo kumulativni broj (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2018.).

Vlada Republike Hrvatske je 2021. godine donijela novi plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti odnosno „Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine“. Ovaj plan temelji se na europskoj i međunarodnoj politici te na specifičnim potrebama Hrvatske u borbi protiv siromaštva. Hrvatska također prati i sudjeluje u postizanju ciljeva socijalne politike Europske unije. Tako je jedan od glavnih ciljeva socijalne politike Europske unije suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti te stavljaju naglasak na siromaštvo djece (MRMSOSP, 2021.). Uz Nacionalni plan kao nadopuna napravljen je i Akcijski plan u kojem su točno opisane mjere koje će se poduzimati. U planu su po tematskim područjima napravljene analize na temelju kojih su se donijeli ciljevi. U planu stoje četiri posebna cilja, a oni su :

1. Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina
2. Prevencija i smanjenje dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti
3. Povećanje visine obiteljskih i najnižih mirovina
4. Unaprijediti životne prilike osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti

(MRMSOSP, 2021.: 31).

Drugi cilj se posebno odnosi na borbu protiv siromaštva djece te su planirane mjere sljedeće: omogućiti što većem broju djece koja žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva besplatan obrok u školi, povećati dostupnost osnovnog obrazovanja djeci koja su marginalizirana ili su pripadnici ranjivih skupina i/ili žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva. Treći cilj je poboljšanje integriranog pristupa skrbi za djecu u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti te je četvrti cilj poboljšanje i dostupnost besplatnih programa usmjerenih socijalnom uključivanju djece i obitelji u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti (MRMSOSP, 2021.:32). Prema Akcijskom planu, besplatnim obrocima u školi, želi se smanjiti najgori oblik siromaštva i omogućiti djeci barem jedan siguran obrok na dan. Za povećanje dostupnosti osnovnog obrazovanja navode da to uključuje sufinanciranje troškova prijevoza, materijala potrebnih za školovanje djece s teškoćama u razvoju i djece čija obitelj prima zajamčenu minimalnu naknadu. Zatim navode prilagođavanje odgojno-obrazovnog sustava potrebama sve djece koja ga pohađaju te ulaganje u dodatno obrazovanje odgojitelja koji rade s djecom s teškoćama. Prema Akcijskom planu integriranost sustava znači suradnju različitih sustava u cilju poboljšanja kvalitete života djece koja žive u siromaštvu i

njihovih obitelji te pružanje podrške od strane sustava. Navodi se suradnja obrazovnog, zdravstvenog i socijalnog sustava. Za cilj poboljšanja i dostupnosti besplatnih programa navodi se kako se planira omogućiti, djeci koja žive u siromaštvu i njihovim obiteljima, pristup kulturnim, sportskim, umjetničkim i drugim programima s ciljem jačanja osobnih kompetencija i jačanja socijalne uključenosti (MRMSOSP, 2021.). U Nacionalnom planu za postizanje predviđenih ciljeva planira se suradnja s civilnim sektorom jer kako je u njemu navedeno udruge i civilna društva značajno pridonose borbi protiv siromaštva. Jedna od mjera Nacionalnog plana je na snazi od siječnja 2023. Vlada Republike Hrvatske u prosincu 2022. donijela je „Odluku o kriterijima i načinu financiranja, odnosno sufinanciranja troškova prehrane za učenike osnovnih škola za drugo polugodište školske godine 2022./2023“ prema kojoj država financira i sufinancira jedan obrok svim učenicima osnovne škole u iznosu od 1,33 eura za pojedino dijete (Vlada Republike Hrvatske, 2022.). Osim navedenih mjera u Hrvatskoj je za djecu koja žive u siromaštvu dostupna novčana naknada - doplatak za djecu. Doplatk za djecu temelji se na prihodima obitelji te je prag za ostvarivanje prava da su primanja manja od 70% proračunske osnovice. Isplaćuje se roditeljima ili skrbnicima u svrhu pomoći uzdržavanja maloljetnog djeteta (Zakon o doplatku za djecu, 2018.). Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN, 71/23), djeca koja žive u teškim materijalnim uvjetima, a njihova obitelj nije korisnik minimalne zajamčene naknade ima pravo na plaćanje troškova smještaja u učeničkom domu. Osim mjera i naknada na nacionalnoj razini u Hrvatskoj jedinice lokalne samouprave imaju pravo donositi dodatne mjere i naknade. Naknade, usluge ili mjere koje donose jedinice lokalne samouprave su neujednačene te se razlikuju ovisno o razvijenosti jedinice lokalne samouprave. Četiri najveća Hrvatska grada, građanima slabijeg imovinskog statusa subvencioniraju javni prijevoz te troškove pohađanja dječjeg vrtića (Pezer i sur., 2022.). Pezer i sur. (2022.) navode kako su naknade i usluge koje nude jedinice lokalne samouprave bitne u borbi protiv siromaštva te važna nadopuna naknadama i uslugama koje pruža država. Nacionalni plan spominje kako je u borbi protiv siromaštva bitna suradnja jedinica lokalne samouprave i nadležnih ministarstava u postizanju cilja smanjenja siromaštva (MRMSOSP, 2021.). Grad Zagreb koji je glavni i najveći grad u državi donosi svoju strategiju u borbi protiv siromaštva na lokalnoj razini. U strategiji za razdoblje od 2021. do 2025. Grad Zagreb posebno se osvrće na problem

siromaštva djece te navode sljedeće naknade/usluge koje su namijenjene djeci i njihovim obiteljima: pomoć u mliječnoj hrani za djecu do 12. mjeseci, paketi pomoći za obitelji koje imaju djecu te su korisnici zajamčene minimalne naknade, ljetovanje za djecu predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta čiji roditelji su korisnici socijalnih usluga ili slabog imovinskog stanja, pravo na besplatan javni prijevoz za učenike čiji roditelji su slabog imovinskog stanja (Grad Zagreb, 2021.). Prema dostupnim podacima na službenim web stranicama ostala tri najveća grada u Hrvatskoj (Osijek, Rijeka, Split) smanjenje stope siromaštva spominje se kao jedan od ciljeva, ali nisu navedene specifične usluge i naknade ili se ne odnose na djecu. Na službenim web stranicama grada ¹Rijeke navedeni su oblici potpora koje grad pruža djeci i mladima u riziku od siromaštva, potpore su slične onima koje pruža grad Zagreb pa tako Rijeka ne pruža uslugu ljetovanja, ali zato pruža poklon bon za kupovinu školskog pribora te jednokratnu novčanu naknadu učenicima i studentima slabijeg imovinskog stanja. Različiti gradovi i općine pružaju različite oblike potpore djeci koja žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva te nisu svi u jednakoj mjeri uključeni u borbu protiv siromaštva (Ajduković i sur., 2017.). Strategije i planovi navode što se želi i planira postići no ne navode što se od toga realno provodi i u kojoj mjeri. Na temu učinkovitosti i dostupnosti usluga i mjera provedeno je nekoliko istraživanja. Najnovije istraživanje je „Dubinska analiza politika, programa, usluga, izvora financiranja te mehanizama usmjerenih suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti djece u Hrvatskoj, Podloga za razvoj Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj“ (dalje u tekstu: Dubinska analiza) koje je proveo tim stručnjaka za UNICEF. U radu je analizirano šest područja koja su bitna za razvoj učinkovitih javnih politika za borbu protiv siromaštva djece. Ta područja su: rani i predškolski odgoj i obrazovanje, obrazovanje, prehrana, zdravlje, stanovanje te socijalne usluge koje se pružaju u zajednici. U istraživanju se navodi kako predškolski odgoj i obrazovanje nisu obavezni u Hrvatskoj osim obaveznog pohađanja predškolskog programa u trajanju od 150 do 250 sati prije upisa u prvi razred osnovne škole. Kako navode izgradnja dječjih vrtića i organizacija predškolskog odgoja je u potpunosti prepuštena jedinicama lokalne samouprave, a država donosi upute i preporuke koje nisu nužno

1 <https://www.rijeka.hr teme-za-gradane/obitelj-i-drustvena-skrb/djeca-i-mladi/zastita-djece-mladih-kojima-prijeti-siromastvo/>

obvezujuće. Budući da lokalna samouprava donosi odluke o izgradnji i broju dječjih vrtića dolazi do regionalnih razlika u dostupnosti dječjih vrtića te broju mjesta u dječjim vrtićima. Trenutna situacija u cijeloj Hrvatskoj je da nedostaje dječjih vrtića te da nemaju sva djeca priliku pohađati predškolsko obrazovanje (UNICEF, 2022.a). Ovakva organizacija sustava zahtijeva dobru suradnju države i lokalnih samoupravnih jedinica kako se navodi prema Nacionalnom planu za borbu protiv siromaštva (MRMSOSP, 2021.). Dječji vrtići mogu biti državni i privatni, u vrtićima čije funkcioniranje i izgradnju financira država (lokalna samouprava) moguće je predlagati sufinanciranje za djecu koja žive u siromaštvu, ali privatni vrtići imaju potpunu autonomiju te se na taj način još više smanjuje broj mjesta za djecu koja žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva. Predškolski odgoj teško je dostupan i djeci čije obitelji nisu slabog imovinskog stanja zbog manjka dječjih vrtića, a djeci čije obitelji su slabog imovinskog stanja je još teže dostupan. Prednost pri upisu u vrtić imaju djeca zaposlenih roditelja, a djeca slabijeg imovinskog stanja često imaju jednog ili oba nezaposlena roditelja te tako imaju manju šansu dobiti mjesto u vrtiću. Osim manjka mjesta predškolski programi se plaćaju što dodatno otežava pristup djeci koja dolaze iz obitelji slabijeg imovinskog stanja. Neke općine i gradovi nude subvencioniranje plaćanja predškolskog obrazovanja no iznosi subvencija nisu ujednačeni kao niti pune cijene programa pa neki roditelji niti uz subvenciju ne mogu djetetu priuštiti predškolsko obrazovanje (UNICEF, 2022.a). Stubbs i sur. (2019.) proveli su istraživanje o strategijama nošenja s dječjim siromaštvom pri čemu su anketirali roditelje koji primaju zajamčenu minimalnu naknadu. Rezultati istraživanja pokazuju da je mali broj djece koja žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva pohađao predškolsko obrazovanje. Roditelji su navodili ili da im je vrtić bio nedostupan jer ga u njihovom mjestu nema ili da je financijski nisu mogli podmiriti troškove predškolskog obrazovanja. Također, rezultati istraživanja Šućur i sur. (2015.) o siromaštvu djece predškolske dobi u Hrvatskoj također pokazuje da je samo oko četvrtine djece korisnika zajamčene minimalne naknade pohađalo vrtić. U Dubinskoj analizi navedeno je da je obrazovanje prema Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, temeljno ljudsko pravo te bi trebalo biti besplatno i dostupno svima. Obrazovanje je u Hrvatskoj u načelu besplatno jer roditelji ne moraju plaćati školarinu, ali podmiruju sve druge troškove obrazovanja. Učenicima osnovne škole osigurani su

besplatni udžbenici koji se financiraju iz državnog proračuna, no učenici srednjih škola moraju sami kupiti obrazovne materijale. Iznimno učenici srednjih škola čije obitelji su korisnici zajamčene minimalne naknade dobivaju besplatne udžbenike. S druge strane, djeca iz obitelji koje su korisnici dječjeg doplatka ne ostvaruju pravo na besplatne udžbenike iako žive u riziku od siromaštva. Pomoć pri financiranju obrazovanja ostvaruju i djeca koja su smještena u udomiteljske obitelji. Oni imaju pravo na jednokratnu naknadu za kupovinu školskog pribora. Iako je samo obrazovanje besplatno, školovanje iziskuje još mnoge druge troškove koje si obitelji koje žive u riziku od siromaštva ili u siromaštvu ne mogu priuštiti. Potrebno je kupiti pribor za školu (pisaći pribor, opremu za tjelesni, pribor za likovni, poseban pribor za strukovno obrazovanje), odjenuti djecu, priuštiti obrok (srednjoškolcima), platiti prijevoz do škole, osigurati pristup internetu i računalo na kojem se može pristupiti obrazovnim sadržajima. Dostupnost obrazovanja svoj djeci cilj je koji se provlači kroz oba plana/strategije koja su donesene, no taj cilj još uvijek nije postignut. Neka djeca si ne mogu priuštiti obrazovanje, a u ruralnim sredinama dodatan problem stvara udaljenost škole od mjesta stanovanja što iziskuje dodatne troškove za putovanje (UNICEF, 2022.a). Prema istraživanju koje su proveli Stubbs i sur., (2019.) roditelji prioritiziraju obrazovanje te nakon prehrane i odjeće najviše novca ulažu u obrazovanje. Kletečki i sur., (2017.) u svome istraživanju navode kako mladi koji žive u siromaštvu srednju školu biraju prema dostupnosti, a ne prema vlastitim afinitetima zato što im njihovi roditelji ne mogu priuštiti putovanje u školu. U oba spomenuta istraživanja navodi se kako djeca vide obrazovanje kao put ka izlasku iz siromaštva (Stubbs i sur., 2019; Kletečki i sur., 2017.). Treće tematsko područje na koje se osvrće Dubinska analiza je kvaliteta prehrane. Temu kvalitete prehrane dijele u dva segmenta, podrška u dojenju i školsku prehranu (UNICEF, 2022.a). Školska prehrana, odnosno osiguravanje besplatnih obroka za djecu jedan je od ciljeva Nacionalnog plana (MRMSOSP, 2021.). Taj cilj je i ostvaren budući da od siječnja 2023. sva djeca u osnovnoj školi imaju pravo na jedan besplatan obrok (Vlada Republike Hrvatske, 2022.). No iako je sada djeci u osnovnim školama osiguran jedan obrok i dalje postoji mjesto za napredak. U Dubinskoj analizi navodi se kako djeca koja pohađaju osnovnu školu, a žive u siromaštvu, vikendima i tijekom praznika nemaju osiguran obrok. Djeca koja nisu u sustavu obrazovanja u potpunosti su isključena. U takvim situacijama

djeca mogu s roditeljima otići u pučke kuhinje ili se osloniti na pakete pomoći hrane. Takve potpore ovise o lokalnoj politici i neravnomjerno su razvijene. U Dubinskoj analizi navodi se kako je upitna prikladnost programa poput pučke kuhinje jer se lako može povrijediti dostojanstvo djeteta. Drugi problem odnosi se na prehranu u srednjim školama. Prema zakonu u Hrvatskoj srednje škole nisu dužne organizirati prehranu niti postoje subvencije za prehranu srednjoškolaca. Navode kako je neobično da je to jedini period obrazovanja za koji ne postoji subvencioniranje prehrane koju osigurava javna vlast, a to razdoblje razvoja ima baš izražene nutritivne rizike. Također navode kako su adolescenti u najvećem riziku od siromaštva u kategoriji dobi od 0 do 17 godina (UNICEF, 2022.a). Prema strategiji za borbu protiv siromaštva iz 2014. jedan od ciljeva je bio osigurati nesmetan pristup zdravstvu djeci koja su u riziku od siromaštva. UNICEF (2022.a) navodi kako djeca imaju besplatno zdravstveno osiguranje te pristup preventivnim i specijalističkim pregledima no navode kako djeca u ruralnom području teže dolaze do zdravstvenih usluga te kako djeca romske nacionalne manjine imaju problema s pristupom zdravstvenom sustavu (UNICEF, 2022.a.). Suradnja lokalnih zajednica, suradnja različitih sustava te suradnja civilnog sektora navodi se u Nacionalnom planu (MRMSOSP, 2021.). U radu UNICEF-a (2022.a) opisuje se situacija u Hrvatskoj po pitanju socijalnih usluga u zajednici. Socijalne usluge u zajednici mogu biti psihosocijalni rad, zdravstvene, obrazovne, pravne, sportske, volonterske aktivnosti koje pridonose poboljšanju kvalitete života pojedinca. Socijalne usluge u zajednici provode se na lokalnoj razini što dovodi do neujednačenosti u dostupnosti i opsegu usluga. Sustav je decentraliziran, a standardi nisu usuglašeni tako da je teško ujednačiti dostupnost i opseg socijalnih usluga u zajednici među jedinicama lokalne samouprave. U ruralnim područjima djeci je dostupan manji broj usluga nego onima koji žive u urbanim područjima. Zatim navode kako su izvanškolske, slobodne, kulturne aktivnosti često nepriuštive djeci koja žive u siromaštvu ili u riziku od siromaštva. Navode kako ne postoje programi i mjere javnih politika koje zagovaraju prava djece posebno usmjereni na djecu koja žive u siromaštvu (UNICEF, 2022.a.).

3. Europsko jamstvo za djecu

Vijeće Europske unije, na prijedlog Europske komisije u lipnju 2021. donijelo je Preporuku za uspostavu Europskog jamstva za djecu (Vijeće Europske unije, 2021.). Cilj Europskog jamstva za djecu je prevenirati i boriti se protiv socijalne isključenosti

i siromaštva na način da se djeci u potrebi jamči pristup osnovnim uslugama, a one su: besplatan rani predškolski odgoj i obrazovanje, besplatno obrazovanje uključujući osiguran jedan obrok u školi i druge školske aktivnosti osim nastave, besplatno zdravstveno osiguranje te zdravu/kvalitetnu prehranu i pristup primjerenom stanovanju. Prema Europskom stupu socijalnih prava djeca koja odrastaju u nepovoljnom položaju, imaju pravo na posebne mjere kojima bi se osiguralo da imaju jednake prilike kao i druga djeca (Europska komisija, 2021.). Vijeće Europske unije u preporuci je potvrdilo ciljeve Europskog jamstva za djecu te je dana službena preporuka državama članicama da osiguraju pomoć djeci kojoj je pomoć potrebna na način da osiguraju besplatan visokokvalitetan predškolski odgoj i obrazovanje, besplatno obrazovanje i školske aktivnosti, osiguraju najmanje jedan zdravi obrok u školi, besplatno zdravstveno osiguranje, pristup zdravoj prehrani te osiguranje odgovarajućeg smještaja (Vijeće Europske unije, 2021.). Države koje sudjeluju u pilot projektu izradile su Dubinsku analizu trenutnog stanja u svojoj državi te su na temelju tih podataka predlagale preporuke kojima bi se postigli željeni učinci Europskog jamstva za djecu. Države koje su izradile Dubinsku analizu su Bugarska, Hrvatska, Njemačka, Grčka, Italija, Litva i Španjolska (Europska komisija, 2021.). Države koje su uključene u pilot projekt imaju različitu stopu rizika od siromaštva i socijalne isključenosti za dob do 18 godina. Prema podacima Eurostata za 2023. Hrvatska ima najmanju stopu rizika od siromaštva koja iznosi 18% (16% prema Državnom zavodu za statistiku) među državama koje sudjeluju u pilot projektu, a najveću stopu rizika od siromaštva ima Bugarska sa 33,9%. Država koja ima drugu najmanju stopu rizika od siromaštva je Litva sa 22,4%. Odabrane dvije države su bivše socijalističke države kao i Hrvatska za razliku od ostalih država koje su uključene u pilot projekt. Budući da je Litva po stopi siromaštva najbližija Hrvatskoj, a Bugarska je s druge strane najrazličitija po stopi siromaštva te dvije države su odabrane za usporedbu Dubinskih analiza. Sve tri države napravile su analizu po ranije spomenutim područjima na koja se želi djelovati Europskim jamstvom za djecu. Rani odgoj i obrazovanje nije obvezan niti u jednoj od tri države s iznimkom za obveznu predškolu u dobi od 6 godina prije upisa u osnovnu školu u Litvi i Hrvatskoj. Također rani odgoj i obrazovanje nisu besplatni, osim obvezne predškole u dobi od 6 godina u Hrvatskoj i Litvi. Sve tri države navode neravnomjernu teritorijalnu raspodjelu vrtića kao problem s

uključivanjem djece u rani odgoj i obrazovanje. Navode kako u ruralnim područjima ima malo vrtića ili ih uopće nema. U Hrvatskoj i Bugarskoj navode kako nema dovoljnog broja odgojno obrazovnih ustanova niti stručnih radnika. U Litvi navode kako se još uvijek smatra da je najbolje da do polaska u školu dijete odgaja isključivo obitelj pa mnogi niti nisu zainteresirani za uključivanje u rani odgoj i obrazovanje. S druge strane navode kako mnoge druge skupine djece, u koje ne spadaju djeca koja žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva, imaju prednost pri upisu u vrtiće. Sve tri države navode kako treba ulagati u obrazovanje stručnih radnika u sustavu ranog odgoja i obrazovanja. Još jedna zajednička točka svim državama je preveliki broj djece u odgojnoj skupini što utječe na kvalitetu rada u grupi. Za navedene probleme svaka država dala je preporuke mjera i ciljeva s kojim bi se postigli ciljevi Europskog jamstva za djecu (UNICEF, 2022.a; UNICEF, 2022. b; UNICEF, 2022.c.). Sve tri države navode kako je potrebno osigurati mjesto svakom djetetu u sustavu ranog odgoja i obrazovanja. Hrvatska navodi kako svako dijete od navršene treće godine treba imati mjesto u vrtiću/ranom odgoju i obrazovanju, a Bugarska i Litva navode da bi svako dijete od rođenja već trebalo imati osigurano mjesto u vrtiću/ranom odgoju i obrazovanju. Litva dodatno stavlja naglasak na djecu koja odrastaju u siromaštvu ili su marginalizirana. Hrvatska predlaže da se za djecu do tri godine poveća broj programa za 50%. Bugarska, Litva i Hrvatska navode kako je potrebno ulaganje u specijalizirano obrazovanje stručnih radnika prilagođeno potrebama djece (djeca s teškoćama, marginalizirana djeca, djeca niskog socioekonomskog statusa), (UNICEF, 2022.a; UNICEF, 2022.b. ; UNICEF, 2022.c.). Hrvatska i Litva navode kako treba raditi na osiguravanju regionalno ujednačenog pristupa ranom odgoju i obrazovanju (UNICEF, 2022.a.; UNICEF, 2022.b.). Hrvatska još navodi kako bi trebalo razviti dodatne oblike potpora u ranom odgoju i obrazovanju te dodatne oblike financiranja koji bi omogućili pristup ranom odgoju i obrazovanju djeci koja su nižeg socioekonomskog statusa (UNICEF, 2022.a). Bugarska navodi još nekoliko preporuka poput smanjiti broj djece u vrtićkim grupama, ulaganje u inicijative za sprječavanje stigmatizacije te za razvoj inkluzivnog društva (UNICEF, 2022.c). Litva također navodi još nekoliko preporuka poput osvješćivanja roditelja o dobrobitima uključivanja u rani odgoj i obrazovanje, osigurati da ciljevi politika budu usmjereni na pristup i kvalitetu ranog odgoja i obrazovanja, postaviti jasne smjernice za razvoj

kurikuluma prilagođenog ranom odgoju i obrazovanju (UNICEF, 2022.b). Drugo područje u okviru Europskog jamstva za djecu je obrazovanje. Bugarska u području obrazovanja navodi kako djeca koja odrastaju u siromaštvu imaju teži pristup sustavu obrazovanja te da postižu slabije rezultate nego djeca koja žive u boljim uvjetima. Također navode kako Bugarska ima veliki postotak učenika koji rano ispadaju iz sustava obrazovanja, a često su to djeca koja odrastaju u lošijim materijalnim uvjetima. Navode kako je Bugarska zemlja s najmanjem inkluzivnim sustavom obrazovanja u istočnoj Europi (UNICEF, 2022.c). Litva i Hrvatska navode kako imaju obvezno osnovno obrazovanje te da je obrazovanje besplatno. Obje države navode kako iako je obrazovanje besplatno ono ima dosta tzv. skrivenih troškova. Također navode da učenici koji odrastaju u siromaštvu ili riziku od siromaštva češće upisuju strukovne srednje škole jer im one pružaju brži put u svijet rada (UNICEF, 2022.a.; UNICEF, 2022b.). Litva navodi kako njihov sustav obrazovanja diskriminira djecu koja odrastaju u siromaštvu ili pripadaju nekoj manjinskoj skupini. Djeca često ne mogu birati koju školu će upisati jer je preporuka da upisuju školu koja im je najbliža. Djeca koja odrastaju u siromaštvu često žive u lošijim četvrtima u kojima su i lošije škole te manji broj srednjoškolskih obrazovnih programa koje mogu birati. Također navode kako za Litvu nije tipičan produženi boravak u školi iako istraživanja pokazuju da bi roditelji željeli imati tu mogućnost (UNICEF, 2022.b). Hrvatska ima donekle sličan problem jer djeca koja žive u siromaštvu biraju škole koje su im najbliže jer tako smanjuju troškove obrazovanja (najveći problem su troškovi putovanja) pa često biraju programe koji su im dostupni umjesto onih koje žele. Iako u Hrvatskoj sva djeca mogu konkurirati za sve srednjoškolske programe, jedini uvjet su ocijene iz osnovne škole (UNICEF, 2022.a). Preporuke vezane uz obrazovanje za Litvu su da obrazovni sustav treba biti inkluzivan i besplatan za svu djecu. Navode kako se trebaju provoditi politike protiv segregacije učenika u školama te da svi učenici trebaju imati pristup kvalitetnim školama. Također navode da se učenicima slabijeg materijalnog statusa treba pružiti pomoć u osiguravanju sve školske opreme. Još jedna od preporuka je da se osigura većem broju djece pristup produženom boravku jer se ta mjera pokazala dobrom za postizanje inkluzivnosti. Također se navodi da se djeci koja su slabijeg materijalnog stanja treba omogućiti pristup izvanškolskim aktivnostima (UNICEF, 2022.b). Preporuke za unaprjeđenje sustava obrazovanja u Hrvatskoj su da se svojoj djeci koja

žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva osiguraju obrazovni materijali. Zatim da se za djecu srednjoškolske dobi, koja žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva, osiguraju besplatni udžbenici. Još jedna preporuka je da se osiguraju naknade za podmirenje „skrivenih“ troškova (oprema za likovni, tjelesni i dr.) za djecu koja žive u riziku od siromaštva (UNICEF, 2022.a). Bugarska u preporukama navodi kako bi trebalo razviti mjere kojima bi se smanjila segregacija učenika koji su u riziku od siromaštva. Također se treba donijeti mjera kojom bi se smanjili učinci života u siromaštvu ili riziku od siromaštva na školska postignuća te da se sustav treba mijenjati na način da se promiče prihvaćanje različitosti u školama i da se iskorijeni govor mržnje (UNICEF, 2022.c). Sve tri države navode kako treba poticati inkluzivnost u školama te dodatno obrazovati nastavni kadar za rad s ranjivim skupinama (UNICEF, 2022.a; UNICEF, 2022.b; UNICEF, 2022.c.). Pristup zdravstvenim uslugama još je jedan od ciljeva Europskog jamstva za djecu. Sve tri države navode da je zdravstveno osiguranje besplatno za djecu do 18 godina. Navode i slične probleme pa tako u sve tri države djeca koja odrastaju u siromaštvu, a pogotovo iz ruralnih krajeva, imaju otežan pristup zdravstvenim uslugama jer su bolnice smještene u gradovima te svaki odlazak iziskuje trošak putovanja. Također navode kako su duge liste čekanja te da nedostaje liječnika specijalista. Sve tri države navode kako nedostaje stručnjaka za brigu o mentalnom zdravlju djece, a Hrvatska i Bugarska navode kako nedostaje pedijatar. Hrvatska i Litva navode kako osiguravaju preventivne programe za svu djecu. Hrvatska i Bugarska navode problem „skrivenih“ troškova odnosno lijekova i medicinske opreme koju liječnici preporučuju, a kupuje se u slobodnoj prodaji ili se lijekovi nadoplaćuju. Hrvatska i Bugarska navode i problem s instrumentima za procjenu ranog razvojnog odstupanja djece na temelju kojih se baziraju rane intervencije te na problem da se ti instrumenti najviše baziraju na biološko medicinskim teškoćama što isključuje socijalni aspekt (UNICEF, 2022.a; UNICEF, 2022.b; UNICEF, 2022.c.). Hrvatska u svojim preporukama navodi da je potrebno uspostaviti nacionalni okvir ranog otkrivanja razvojnih teškoća na temelju standardiziranih testova kako bi se moglo osigurati da se djeca na vrijeme uključe u programe rane intervencija. Zatim se navodi kako se treba omogućiti i djeci u ruralnim područjima pristup preventivnim pregledima koji bi ukazali na razvojne teškoće. Navode kako bi se trebala uspostaviti suradnja socijalnog, zdravstvenog i obrazovnog sustava u svrhu razmjene podataka o djeci koja

su u riziku od razvojnih teškoća. Ističe se da treba smanjiti liste čekanja te uvesti dodatne oblike potpora za djecu koja su nižeg socioekonomskog statusa kako bi se smanjile „skrivenne“ prepreke pristupa zdravstvenom sustavu. Zatim navode kako bi se trebalo uložiti u razvijanje mobilnih timova za pružanje primarne i preventivne zdravstvene zaštite u ruralnim područjima. Pritom treba donijeti nacionalni plan zaštite mentalnog zdravlja djece u riziku kao i poboljšati dostupnost dječje psihijatrijske službe, na način da bude dostupna u svim županijama (UNICEF, 2022.a.). Bugarska navodi nekoliko sličnih preporuka pa također navode razvoj mobilnih timova koji bi osiguravali primarnu i preventivnu zaštitu, navode i razvoj mjera kojima bi se standardizirali testovi za rano otkrivanje razvojnih teškoća te razvoj programa ranih intervencija. Osim navedenih preporuka Bugarska još navodi kako treba svoj djeci osigurati besplatan pristup preventivnim pregledima, tretmanima, neophodnim lijekovima, rehabilitaciji za djecu koja su u riziku od siromaštva (UNICEF, 2022.c). Litva navodi kako je potrebno razviti koordinaciju između lokalnih i nacionalnih tijela odgovornih za funkcioniranje zdravstvenog sustava. Zatim navode preporuku za suradnju socijalnog, zdravstvenog i obrazovnog sustava u svrhu pružanja bolje i cjelovitije usluge djeci u riziku. Navode kako treba ulagati u kvalitetu zdravstvenog sustava te usluga koje pruža. Također navode i preporuku da se svoj djeci osigura besplatan pristup zaštiti mentalnog zdravlja (UNICEF, 2022.b). Iduća dva područja prema Europskom jamstvu za djecu ne moraju biti besplatna, ali trebaju biti omogućena svoj djeci. Ta područja su kvalitetna prehrana i sigurno stanovanje. Za kvalitetnu prehranu sve tri države navode slične probleme. Navode problem malog broja majki koje doje djecu najmanje 6 mjeseci, a taj je period važan za što kvalitetniji razvoj djeteta. Kvaliteta prehrane u najranijoj dobi ima utjecaj na kasnije zdravstveno stanje i razvoj djeteta. Također kvaliteta prehrane ovisi i o prehrambenim navikama roditelja. Sve tri države navode da najkraće doje majke nižeg socioekonomskog statusa. Po pitanju kvalitete prehrane djece koja nisu dojenačke dobi sve države navode problem s dostupnom kvalitetnom prehranom djeci nižeg socioekonomskog statusa. Također navode problem s pretilošću djece zbog nepristupačnosti kvalitetne prehrane koja uključuje proteine životinjskog ili biljnog podrijetla nekoliko puta tjedno i svježe voće i povrće svaki dan. Većina djece nižeg socioekonomskog statusa ne može si svakodnevno priuštiti voće i povrće. Navode kako su u najvećem riziku djeca

predškolske dobi koja ne pohađaju vrtić ili jaslice (UNICEF, 2022.a; UNICEF, 2022.b; UNICEF, 2022.c.). Hrvatska i Litva navode kako djeca koja pohađaju obrazovni sustav imaju osiguran barem jedan obrok. Hrvatska navodi kako se to odnosi samo na vrtiće i osnovnu školu dok djeca u srednjoj školi nemaju osiguran obrok u školi te ne postoji niti infrastruktura koja bi to omogućila (UNICEF, 2022a.). Srednjoškolci u Litvi nemaju osiguran obrok već mogu dobiti od države određenu svotu novaca umjesto obroka (UNICEF, 2022.b). Hrvatska i Litva u preporukama navode kako bi država trebala omogućiti srednjoškolcima niskog socioekonomskog statusa besplatan obrok u školi. Također obje države navode da se treba razviti sustav pomoći, za djecu niskog socioekonomskog statusa, kojim bi se osigurala ili barem djelomično osigurala kvalitetna prehrana u danima kada nema škole. Još jedna preporuka koju navode obje države je osigurati pomoć za djecu niskog socioekonomskog statusa koja nisu uključena u sustav obrazovanja. Objе države navode kako treba razviti programe za trudnice niskog socioekonomskog statusa kojima bi se osvijestila važnost kvalitetne prehrane te da treba ojačati mrežu rodilišta - prijatelji djece (UNICEF, 2022.a; UNICEF, 2022.b.). Hrvatska navodi još nekoliko preporuka poput razvitka nacionalnih ciljeva za dojenje, zatim ulaganje u infrastrukturu vezanu uz osiguravanje obroka u školama ili osmišljanje alternativnih rješenja. Također navode kako se trebaju nutritivno unaprijediti školski obroci (UNICEF, 2022.a.). Bugarska navodi samo dvije preporuke vezane uz kvalitetu prehrane, a one su da se treba razviti, osigurati i implementirati strateški okvir za razvoj kvalitetne prehrane. Taj okvir bi uključivao mjeru za pristup kvalitetnoj prehrani za djecu niskog socioekonomskog statusa. Također navode da se trebaju postaviti ciljevi na razini države te uskladiti mjere za implementaciju strateškog okvira. Druga preporuka je osigurati podršku kroz socijalne usluge za obitelji u riziku za pristup kvalitetnoj prehrani (UNICEF, 2022.c.). Posljednje područje koje je navedeno u Europskom jamstvu za djecu je pristup primjerenom stanovanju. Sve tri države navode probleme prenapučenosti u domovima i energetske siromaštva. Navode kako trenutne politike vezane uz socijalno stanovanje ne zadovoljavaju potrebe stanovništva. U sve tri države u najtežim uvjetima stanuju djeca pripadnici romske manjine (UNICEF, 2022.a; UNICEF, 2022.b; UNICEF, 2022.c.). Hrvatska navodi kako većina stanovništva stanuje u vlastitim stanovima no da to nije slučaj za obitelji niskog socioekonomskog statusa, a za one

koji stanuju u vlastitim stanovima to pruža sigurnost. Bugarska navodi u svojim preporukama da treba razviti strateški plan kojim bi se osigurao pristup stambenom zbrinjavanju obitelji s djecom u siromaštvu. Zatim osiguravanje financijskih potpora za osiguravanje stanovanja za obitelji u riziku. Hrvatska navodi kako je potrebno provesti analizu stanja i potreba u području socijalnog stanovanja te razviti mjere za socijalno stanovanje obitelji koje su u riziku od siromaštva, kao jedno od područja stambene politike Hrvatske. Također navode da je potrebno propisati minimalnu naknadu za troškove stanovanja za korisnike zajamčene minimalne naknade te da bi lokalne zajednice izvršavale navedenu mjeru. Navodi se da je potrebno osigurati program za borbu protiv energetske siromaštva za obitelji s djecom koje žive u riziku od siromaštva. Također navode kako je potrebno osigurati pristup primjerenom stanovanju za mlade koji napuštaju sustav skrbi koji odlaskom iz tog sustava često bivaju izloženi riziku od siromaštva zbog nepostojanja mjera stambene politike za tu kategoriju mladih u riziku (UNICEF, 2022.a.). Litva također navodi preporuku za razvoj programa potpore za mlade koji izlaze iz sustava te navodi kako je prvo potrebno osigurati sigurno stanovanje jer imati dom je temelj za siguran život, kao i rješavanje drugih problema. Druga preporuka je da se dodano ulaže u kvalitetu stanovanja te da se izrade pravedne iznajmljivačke politike te se kao treća navodi važnost dodatnog razvoja politika socijalnog stanovanja (UNICEF, 2022.b).

4. Uloga univerzalnih doplataka za djecu

Univerzalni dječji doplatci su mjere socijalnih politika koje se donose u svrhu zaštite i razvoja djece kako bi se spriječilo ili barem ublažilo dječje siromaštvo. Univerzalni dječji doplatci znače da se dodjeljuju svoj djeci bez obzira na socioekonomski status i druge karakteristike djeteta. Iako se čini da univerzalni doplatak može biti samo jedan ipak postoji podjela prema tipu. Univerzalni doplatci dijele se na univerzalne dječje doplatke, kvazi-univerzalne dječje doplatke, univerzalna i uvjetovana novčana davanja namijenjena za više od 40% populacije djece koja se temelje na imovinskom cenzusu, druga novčana davanja namijenjena za manje od 40% populacije te univerzalni sustavi. Univerzalni dječji doplatci znače da ga primaju sva djeca, a posebno obilježje je da se dodjeljuje barem 10 godina kako bi se moglo nazvati pravim univerzalnim doplatkom.

Takav doplatak isplaćuje se redovito kroz gotovinu ili porezne olakšice, roditelju ili skrbniku djeteta za koje je namijenjeno. Kvazi -univerzalni dječji doplatci su oni koji su vremenski ograničeni odnosno isplaćuju se neko vrijeme ili za neki period života. Mogu se temeljiti na imovinskom cenzusu, a tada je to najčešće kako bi se isključila imućna djeca jer se smatra da im financijska potpora nije potrebna. Također mogu biti i mješoviti pri čemu se univerzalnost postiže kombiniranjem socijalnog osiguranja te nedoprinosnih sustava s imovinskim cenzusom. Univerzalna i uvjetovana novčana davanja namijenjena za više od 40% populacije djece koja se temelje na imovinskom cenzusu nisu klasična univerzalna davanja jer postoji imovinski cenzus no te vrste doplataka dobiva više od 40% djece u populaciji. Druga novčana davanja namijenjena za manje od 40% populacije mogu biti univerzalna ili uvjetovana. Ona koja su uvjetovana, uvjetovana su imovinskim cenzusom te su namijenjena određenom i ciljanom dijelu populacije. Univerzalni sustavi su sustavi koji su dostupni svima, a ne specifično djeci te indirektno imaju utjecaj na djecu. Iako je doplatak univerzalan ne znači da sva djeca primaju istu svotu novca. Iznosi se mogu odrediti prema dobi djece, prihodima roditelja, broju djece u obitelji (Bastagli i sur., 2020.). Bastagli i sur., (2020.) navode kako univerzalni doplatci ako su dobro osmišljeni i provedeni uspješnije dopiru do velikog broja djece u usporedbi s doplatcima uvjetovanim dohotkom ili nekim drugim kriterijima. Navode kako tome doprinose obilježja univerzalnih doplataka poput toga da sva djeca do 18 godina imaju pravo na doplatke te da se doplatak dodjeljuje automatski pri rođenju. Bastagli i sur., (2020.) u svome radu navode kako univerzalne mjere mogu značajno utjecati na smanjenje siromaštva djece. Navode kako univerzalni doplatci smanjuju siromaštvo u svim dobnim skupinama, a dječje siromaštvo možda još i malo više nego u drugim dobnim skupinama. Kao primjer navode države koje imaju cjelovite univerzalne doplatke ili kvazi - univerzalne doplatke koji dobiva veliki broj djece. Navode primjer Poljske Van Lancker i Van Mechelen (2015.) u svome radu propituju jesu li univerzalni doplatci uistinu najbolje rješenje za smanjenje siromaštva ili su specifične mjere usmjere samo na djecu u siromaštvu prikladnije. Jedno od istraživačkih pitanja bilo je jesu li univerzalni doplatci efikasnije od ciljanih mjera u borbi protiv siromaštva. Oni su svoje istraživanje proveli na temelju podataka 26 europskih država. Države su podijelili u tri kategorije. Prvo su bile države koje imaju univerzalan sustav s univerzalnim

doplatcima, drugu kategoriju su činile države s univerzalnim sustavom te ciljanom preraspodjelom dobara te su u trećoj bile države koje imaju samo ciljane mjere. Njihovo istraživanje je pokazalo kako zapravo ne postoji jednoznačan odgovor na pitanje koje mjere su efikasnije te navode kako je efikasnost povezana s veličinom budžeta kojim država raspolaže i količinom novca ili veličinom porazne olakšice koju država usmjerava prema najsiromašnijima. Navode kako univerzalni dječji doplatci imaju najveći uspjeh, ali i najveće troškove. S druge strane postoje ciljani doplatci usmjereni za obitelji u siromaštvu koji su efikasni, a troše manje državnih sredstava nego univerzalni. No autori navode kako to sve ovisi i o drugim čimbenicima u pojedinoj državi jer postoje države koje imaju slične mjere, sličnu količinu novca ulažu u borbu protiv dječjeg siromaštva pri čemu jedne uspješno smanjuju stopu siromaštva, a druge ne. Autori navode da najbolje rezultate u borbi protiv siromaštva imaju države koje imaju univerzalan sustav unutar kojeg veće doplatke ili dodatne doplatke daju obiteljima niskog socioekonomskog statusa. Također navode kako je bitan način na koji se mjere provode i kako su osmišljene (Van Lancker i Van Mechelen, 2015.). Bastagli i sur. (2020.) također navode kako su ciljani programi unutar univerzalnih programa iznimno učinkoviti. Navode kada se univerzalni doplatak raspodjeljuje na način da obitelji koji su u donjih 40% raspodjele dohotka dobivaju nešto veće doplatke nego oni koji su u gornjih 60% raspodjele dohotka dolazi do dodatnog smanjenja stope siromaštva za 4% do 7%. Notten i Gassmann (2008.) navode kako ciljani programi možda imaju veći uspjeh u smanjenju stope siromaštva ili da pružaju veće naknade osobama u siromaštvu, no oni uzimaju u obzir samo određenu skupinu djece. Navode kako je teško odrediti granicu gdje počinje siromaštvo te kome će se dodijeliti naknada, a kome neće. S druge strane navode da su univerzalne naknade niže od onih ciljanih, ali one rješavaju problem djece koja žive u riziku od siromaštva ili na granici sa siromaštvom. Ta djeca u ciljanim programima ne bi ostvarila pravo na naknadu iako u realnosti njihove obitelji nemaju dovoljno sredstava za podmirivanje svih troškova života. Također navode kako se pokazalo da što su veća davanja veće je i smanjenje stope siromaštva (Notten i Gassmann, 2008.). Rumunjska je jedna od zemalja u Europskoj uniji s univerzalnim naknadama i visokom stopom siromaštva djece. Zamfir i sur. (2022.). proveli su istraživanje o učinkovitosti univerzalnih mjera u Rumunjskoj. Rezultati istraživanja su pokazali da univerzalne naknade pridonose smanjenju

siromaštva, ali ne u značajnoj mjeri. Autori istraživanja navode kako je univerzalna naknada samo jedan dio rješenja u borbi protiv siromaštva djece. Nadalje navode kako uz univerzalnu naknadu trebaju postojati i druge mjere socijalne politike s kojima bi se djelovalo na sve aspekte siromaštva. Također ističu da najbolje rezultate daju univerzalna naknada s dodatnim ciljanim naknadama za obitelji niskog socioekonomskog statusa (Zamfir i sur., 2022.).

Hrvatska svojim građanima nudi jedino dohodovno vezani doplatk za djecu. Na doplatk pravo imaju djeca čije obitelji imaju prihode manje od 70% proračunske osnovice po članu obitelj (Zakon o doplatku za djecu, 2018.). Proračunska osnovica za 2023. iznosi 441,44 eura (Zakon o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2023. godinu). Iznosi doplatka na mjesečnoj razini kreću se između 6% i 9% osnovice što znači između 27 i 40 eura. Iznosi dječjeg doplatka u Hrvatskoj je nizak te je postupak za ostvarivanje prava dugotrajan (Babić, 2020.). Babić (2020.) u svome radu predlaže uz obrazloženje, uvođenje univerzalnog doplatka za djecu u Hrvatskoj. Među onima koji imaju pravo na doplatk postoje razlike pa tako postoje tri cenzusna razreda i nekoliko situacija u kojima se isplaćuje viši doplatk. Ako su prihodi manji od 72 eura po članu obitelji tada dijete ima pravo na doplatk od 40 eura, ako su prihodi 72 eura i 149 eura tada dijete ima pravo na doplatk od 33 eura i zadnje ako su prihodi između 149 eura i 310 eura tada dijete ima pravo na doplatk od 27 eura. Obitelji koje pripadaju jednom od cenzusa imaju pravo na dodatnih 66 eura ako imaju troje djece ili dodatnih 133 eura ako imaju četvero ili više djece (Urban i Pezer, 2019.). Djeca bez roditelja ili samo s jednim roditeljem imaju pravo na uvećani doplatk. Na uvećani doplatk imaju pravo i djeca s oštećenjima zdravlja. Djeca s težim ili teškim invaliditetom imaju pravo na doplatk u iznosu od 110,36 eura neovisno o dohotku roditelja. Djeca imaju pravo na doplatk do 16 godine ili do 19 godine pod uvjetom da se redovito obrazuju. Iznimka su djeca koja pohađaju petogodišnje srednje škole oni mogu primati najduže do 20 godine (Pavliček Budimir, 2018.). Kroz godine su postojali prijedlozi i razmatranja za uvođenje univerzalnog doplatka za djecu no Vlada Republike Hrvatske odlučila se samo za manje promjene unutar postojećeg dohodovno vezanog sustava. Promjenama se nastojao obuhvatiti veći broj djece koja bi imala pravo na doplatk za djecu te se na taj način pokušalo djelovati na broj djece koja žive u siromaštvu (Urban i Pezer, 2019.). Promjene koje

su donesene nisu imale očekivani ishod jer se broj djece primatelja doplatka za djecu nije povećao prema očekivanjima (Babić, 2020.).

5. Uloga socijalnog rada u borbi protiv dječjeg siromaštva

Socijalni rad je struka koja svakodnevno susreće osobe koje žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva. No socijalni radnici siromaštvo sve manje doživljavaju kao temom kojom bi se oni trebali baviti (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.). Socijalni radnici navode kako oni ne znaju i nemaju resursa pomoći svojim korisnicima u borbi protiv siromaštva. Navode kako oni rade druge poslove te da ne znaju kako bi mogli pomoći pri rješavanju problema siromaštva osim da daju naknade koje su predviđene u sustavu (Morris i sur., 2018.). Družić Ljubotina i Kletečki Radović (2011.) navode kako je moguće da je u struci socijalnog rada došlo do normalizacije siromaštva budući da su veliki dio korisnika osobe koje žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva. Siromaštvo u tom slučaju postaje samo pozadina problema, a ne zaseban problem koji iziskuje rješenje. Morris i sur. (2018.) također navode kako socijalni radnici smatraju da je siromaštvo prevelik problem da bi se s njime borili, ali isto tako da su toliko često okruženi njime da ga više niti ne zamjećuju kao problem na koji bi se posebno trebali fokusirati. Oni navode kako su socijalni radnici svjesni da siromaštvo ima značajne nepovoljne posljedice i uzrokuje dodatne probleme korisnicima, ali ne vide kako bi borbu sa siromaštvom uključili u svoj svakodnevni rad. Ujedno ističu kako ne znaju kako bi se konkretno borili s dječjim siromaštvom (Morris i sur., 2018.). Pritom isti autori iznose stav kako je uloga socijalnog rada zaštita djece, a borba protiv siromaštva je jedan oblik zaštite djece. Družić Ljubotina i Kletečki Radović (2011.) navode kako je socijalni rad u svojim korijenima zagovaračka i aktivistička struka koja se bori za prava i inkluziju svih članova društva. Navode kako bi socijalni radnici trebali biti zastupnici naprednih društvenih promjena. Također navode kako je u svojim počecima profesija socijalnog rada otvarala put razumijevanju siromaštva i poduzimala konkretne korake u borbi protiv siromaštva.

Iako moderni socijalni rad ne pridaje puno pažnje izravnoj borbi protiv (dječjeg) siromaštva ipak postoji razvoj teorije koja povezuje socijalni rad i siromaštvo. Krumer-Nevo razvila je novu paradigmu za rad socijalnih radnika s osobama koje žive u

siromaštvu, a odnosi se na važnost osvješćivanja problema siromaštva u socijalnom radu (Moriss i sur., 2018.). Na tom tragu Krumer - Nevo (2015.) predlaže paradigmu pod nazivom “paradigma osvješćivanja problema siromaštva” (*poverty aware paradigm - PAP*). Navodi kako ova paradigma nudi suvremenu poveznicu između socijalnog rada i aktualnih saznanja o siromaštvu. Paradigmu temelji na ontološkom, epistemološkom i aksiološkom aspektu. Oni su međusobno povezani i daju cjelovitu sliku problema siromaštva. Ontološki aspekt objašnjava što je siromaštvo, epistemološki aspekt objašnjava što bi socijalni radnik sve trebao znati u radu s ljudima koji žive u siromaštvu te aksiološki aspekt objašnjava moralne vrijednosti. Tako navodi da je s ontološkog aspekta siromaštvo kršenje ljudskih prava te da siromašni ljudi odolijevaju nepovoljnim učincima teške materijalne deprivacije. Za epistemološki aspekt navodi da je temelj rada socijalnih radnika kritički konstruktivizam te njihova suradnja s korisnicima. Za aksiološki aspekt navodi da je temelj etika solidarnosti, smanjivanje razlika među građanima te širenje kruga prihvaćanja. Ova paradigma razlikuje se od drugih praksi socijalnog rada sa osobama u siromaštvu jer želi stvoriti odnos između socijalnog radnika i korisnika koji će u suodnosu rješavati problem siromaštva. Ova paradigma socijalnom radu nudi mogućnost da na temelju kritičke analize i kritičkih teorija suradni odnos socijalnog radnika i korisnika pretvori u alat za socijalnu promjenu. Autorica navodi kako je posebnost ove paradigme u tome što objedinjuje način na koji socijalni rad problem siromaštva vidi, spoznaje, koje vrijednosti zastupa te kako to praktično provodi. Također navodi da ako se socijalni radnici u radu vode sa sva tri aspekta na kojima se temelji paradigma (ontološki, epistemološki te aksiološki) to će praksi socijalnog rada dati nove mogućnosti i inspiraciju za daljnju borbu te nove strategije nošenja s problemima. U praksi socijalnog rada ova paradigma znači da je suradni odnos temelj za intervenciju i spoznaje, da se socijalni radnici zauzimaju za osobe u siromaštvu te da uočavaju i rješavaju nedaće koristeći znanja, mogućnosti i zagovarajući prava osoba u siromaštvu (Krumer - Nevo, 2015.). Lorenz (2016.) navodi kako su socijalni radnici u Europskoj uniji s jedne strane ograničeni pravilima sustava, a s druge strane pred njih se postavljaju zahtjevi Europske unije za smanjenje siromaštva i razlika u društvu te za veću inkluzivnost. Socijalni rad rastrgan je između početnih vrijednosti struke poput zagovaranja prava osoba u nepovoljnom položaju, poduzimanja konkretnih

radnji te modernog socijalnog rada određenog pravilima sustava, zakonima u kojima socijalni radnici prate dane upute i nemaju mogućnost diskrecijske ocjene, što ih često odmiče od suštinskih vrijednosti profesije i pretvara ih u “birokrate”. U tom kontekstu navodi kako u Europskoj uniji po pitanju siromaštva socijalni radnici pretežno pružaju pomoć kroz naknade da se “zaliječe” posljedice siromaštva, dok se manje bave problemom siromaštva kao zasebnim problemom. Lorenz (2016.) navodi slično kao i Krumer-Nevo (2015.) da je suradni odnos socijalnih radnika i korisnika ključ za pomicanje granica modernog socijalnog rada te pridonosi stvarnoj uključenosti svih građana u društvo, ali i uključenosti socijalnih radnika u konkretne promjene u životima korisnika.

6. Zaključak

Siromaštvo djece je problem kojem se posljednjih nekoliko godina posvećuje sve veća pažnja. Europska unija borbu protiv dječjeg siromaštva stavlja među svoje ciljeve za razdoblje do 2030. Hrvatska također posebnu pažnju posvećuje siromaštvu djece u svojem „Nacionalnom planu borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027”. Neki od ciljeva koji se navode u planu su jednak pristup obrazovanju, osiguranje jednog besplatnog obroka u školi kao i osiguranje pristupa izvannastavnim aktivnostima (MRMSOSP, 2021.). Za sada je u Hrvatskoj u potpunosti ostvaren jedan od ciljeva plana, a to je da sva djeca u osnovnom obrazovanju imaju osiguran jedan obrok (Vlada Republike Hrvatske, 2022.). Osim osiguranog obroka Hrvatska u borbi protiv siromaštva pruža još neke potpore poput dječjeg doplatka, besplatnih udžbenika za svu djecu, u načelu besplatnog obrazovanja i besplatnog zdravstvenog osiguranja, a na lokalnoj razini pružaju se i dodatne usluge (UNICEF, 2022.a.). U Hrvatskoj je dječji doplatok dohodovno uvjetovan te pragovi koji su postavljeni često izostavljaju djecu koja su također u riziku od siromaštva (UNICEF, 2022.a.). Iako se izmjenama iz 2018. nastojalo obuhvatiti veći broj djece to se u stvarno nije dogodilo. Navode se dva moguća razloga da javnost nije potpuno informirana o svojim pravima i da građani ne žele ulagati vrijeme u dugotrajan proces ostvarivanja prava za relativno mlai iznos doplatka (babić, 2020.). Stručnjaci iz Hrvatske predlažu uvođenje univerzalnog doplatka za djecu kao mjeru u borbi protiv

siromaštva navodeći prednosti no za sada se neće mijenjati postojeći oblik doplatka za djecu. Istraživanja su pokazala da univerzalni dječji doplatci ili kvazi - univerzalni dječji doplatci znatno doprinose borbi protiv siromaštva i manjoj isključenosti djece koja žive u riziku od siromaštva, a ne zadovoljavaju uvjete za dječji doplatak (Bastagli i sur., 2020.). Europska unija donijela je preporuku nazvanu „Europsko jamstvo za djecu” kojom se želi osigurati besplatno predškolsko obrazovanje, besplatno obrazovanje uključujući osiguran jedan obrok u školi i druge školske aktivnosti osim nastave, besplatno zdravstveno osiguranje te zdravu/kvalitetnu prehranu i pristup primjerenom stanovanju. Tri države koje su analizirane pretežno navode slične probleme u borbi s dječjim siromaštvom. Litva i Hrvatska se nešto bolje nose s problemom siromaštva djece nego Bugarska. Pokazalo se u sve tri države da najmanje potpore dobivaju djeca predškolske dobi koja žive u siromaštvu te da općenito postoji problem s nedostatkom mjesta u ustanovama za rani odgoj i obrazovanje. Također se pokazalo da prava poput besplatnog osnovnoškolskog obrazovanja i besplatnog zdravstvenog osiguranja imaju podosta skrivenih troškova koji onemogućavaju cjelovito korištenje tih prava. Sve tri države donose planove i strategije no često se ostvari manji broj ciljeva nego što je očekivano. Sve tri države nastoje ispuniti ciljeve koje postavlja Europska Unija no prema analizi dostupnih podataka potrebno je još puno ulaganja i donošenja novih mjera i politika kako bi se ostvarili ti ciljevi (UNICEF, 2022.a; UNICEF, 2022.b; UNICEF, 2022.c.). Hrvatska se bori protiv siromaštva djece no potrebno je još puno truda i ulaganja da bi se siromaštvo djece znatno smanjilo. Budući da je Nacionalni plan za razdoblje do 2027. postoji mogućnost da će se ostvariti još neki od ciljeva. U ostvarenju tih ciljeva, mogu pridonijeti socijalni radnici, zagovaranjem prava djece u siromaštvu te ukazivanjem na način i kvalitetu života i zagovaranje dobrobiti djece.

7. Literatura

1. Aber, L., Morris, P. i Raver, C. (2012). Children, families and poverty: Definitions, trends, emerging science and implications for policy. *Social Policy Report*, 26(3), 1.
2. Ajduković, M., Dobrotić, I., & Matančević, J. (2017). Mogućnosti unapređenja socijalne politike u smanjivanju siromaštva djece: perspektiva ključnih dionika. *Ljetopis socijalnog rada*, 24(2).
3. Babić, Z. (2020). Ulaganja u djecu kao visoko isplativa socijalna investicija . *Paediatrica Croatica*, 64 (2), 56-64.
4. Bastagli, F., Samman, E., Both, N., Evans, M., Sepúlveda, M., Yang, L. i Orton, I. (2020). Universal child benefits: Policy issues and options.
5. Bessell, S., Siagian, C. i Bexley, A. (2020). Towards Child-Inclusive Concepts of Childhood Poverty: The contribution and potential of research with children. *Children and Youth Services Review*, 105118
6. Bessell, S. (2022). Rethinking child poverty. *Journal of Human Development and Capabilities*, 23(4), 539-561.
7. Chung, Y. i Maguire-Jack, K. (2020). Understanding movement into poverty and poverty persistence over time. *Journal of Poverty*, 24(3), 241-255.
8. Dragičević, T. i Družić Ljubotina, O. (2022). Siromaštvo djece - posljedice i zaštitni činitelji. *Pravnik*, 56 (108), 102-140.
9. Družić Ljubotina, O., i Kletečki Radović, M. (2011). Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista» tema «socijalnog rada?. *Ljetopis socijalnog rada*, 18(1), 5-29.
10. Državni zavod za statistiku (2022). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021.. Posjećeno 1.7.2023. na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>
11. Eurostat (2023.). Children at risk of poverty or social exclusion. Posjećeno 1.7.2023. na mrežnoj stranici Eurostata:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_lm412/default/table?lang=en

12. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, (2021). *European child guarantee*, Publications Office. Posjećeno 12.7.2023. na mrežnoj stranici Europske komisije: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/204674>
13. Grad Zagreb (2021). Zagrebačka strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2025. godine. Posjećeno 10.7.2023. na mrežnoj stranici Grada Zagreba: [https://web.zagreb.hr/Sjednice/2017/sjednice_skupstine_2017.nsf/0/C12581370033D600C1258680004E6002/\\$FILE/04%20Strategija.pdf](https://web.zagreb.hr/Sjednice/2017/sjednice_skupstine_2017.nsf/0/C12581370033D600C1258680004E6002/$FILE/04%20Strategija.pdf)
14. Krumer-Nevo, M. (2015). Poverty-Aware Social Work: A Paradigm for Social Work Practice with People in Poverty. *British Journal of Social Work* (2015) 1–16
15. Lorenz, W. (2016). European policy developments and their impact on social work. *European Journal of Social Work*, 20(1), 17–28.
16. MRMSOSP - Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, (2021.). Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. Do 2027. Godine. Posjećeno 29.06.2023. na mrežnoj stranici Vlade Republike Hrvatske: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>
17. Minujin, A., Delamonica, E., Davidziuk, A. i Gonzalez, E. D. (2006). The definition of child poverty: a discussion of concepts and measurements. *Environment and urbanization*, 18(2), 481-500.

18. Minujin, A. i Nandy, S. (2012). *Global child poverty and well-being: Measurement, concepts, policy and action*. Bristol: Bristol University Press, Policy Press
19. Morris, K., Mason, W., Bywaters, P., Featherstone, B., Daniel, B., Brady, G., i Webb, C. (2018). Social work, poverty, and child welfare interventions. *Child & Family Social Work*, 23(3), 364-372.
20. Notten, G. i Gassmann, F. (2008). Size matters: targeting efficiency and poverty reduction effects of means-tested and universal child benefits in Russia. *Journal of European Social Policy*, 18(3), 260-274.
21. Pavliček Budimir, B. (2018). Državne potpore obiteljima s djecom: prikaz odabranih novčanih potpora i usporedba hrvatske i nekih europskih država. *Zagrebačka pravna revija*, 7 (3), 353-371.
22. Pezer, M., Urban, I., & Leventi, C. (2022). Lokalne socijalne naknade u Hrvatskoj: koliko pokrivaju rizik od siromaštva i potrebe obitelji s djecom? *Ekonomski pregled*, 73(1), 42-80.
23. Preporuka Vijeća (EU) 2021/1004 od 14. lipnja 2021. o uspostavi Europskog jamstva za djecu. (2021). *Official Journal*, L 223, 14-23. Posjećeno 12.07.2023. na mrežnoj stranici : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021H1004>
24. Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti (2014). STRATEGIJA BORBE PROTIV SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ (2014. - 2020.). Posjećeno 27.08.2023. na mrežnoj stranici : <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>
25. Short, K. S. (2016). Child poverty: Definition and measurement. *Academic pediatrics*, 16(3), 46-51.
26. SDUDM - Središnji državni ured za demografiju i mlade, (2018). Izvješće o provedbi mjera za 2016. godinu Programa provedbe Strategije borbe protiv

siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.- 2020.), za razdoblje od 2014. do 2016. Godine. Posjećeno 8.7.2023. na mrežnoj stranici: [https://demografijaimladi.gov.hr/izvjesce-o-provedbi-mjera-za-2016-godinu-programa-provedbe-strategije-borbe-protiv-siromastva-i-socijalneVladaRepublikeHrvatske-Radnaskupina-za-izradu-i-pracenje-provedbe-strategije-borbe-protiv-siromastva-i-socijalne-isključenosti-\(2014\).Strategija-borbe-protiv-siromastva-i-socijalne-isključenosti-u-republici-hrvatskoj-\(2014.-2020.\)](https://demografijaimladi.gov.hr/izvjesce-o-provedbi-mjera-za-2016-godinu-programa-provedbe-strategije-borbe-protiv-siromastva-i-socijalneVladaRepublikeHrvatske-Radnaskupina-za-izradu-i-pracenje-provedbe-strategije-borbe-protiv-siromastva-i-socijalne-isključenosti-(2014).Strategija-borbe-protiv-siromastva-i-socijalne-isključenosti-u-republici-hrvatskoj-(2014.-2020.))

27. Stubbs, P., Ledić, M., Rubil, I. i Zrinščak, S. (2019). Siromaštvo djece i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatskoj. Zagreb: Ekonomski institut
28. Šućur, Z. (2004). Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija. *Revija za sociologiju*, 35(1-2), 45-60.
29. Šućur, Z., Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina, O., & Babić, Z. (2015). Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
30. UNICEF (2022a). Dubinska analiza politika, programa, usluga, izvora financiranja te mehanizama usmjerenih suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti djece u Hrvatskoj, Podloga za razvoj Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj. Posjećeno na mrežnoj stranici 8.7.2023: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=en>
31. UNICEF (2022b). A Deep Dive into the European Child Guarantee in Lithuania -Main Report, UNICEF Europe and Central Asia Regional Office (ECARO). Posjećeno na mrežnoj stranici 8.7.2023: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=en>
32. UNICEF (2022c). Un/Equal Childhood: Deep Dive in Child Poverty and Social Exclusion in Bulgaria. Posjećeno na mrežnoj stranici 8.7.2023: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=en>
33. Urban, I. i Pezer, M. (2019.). O doplatku za djecu, *Newsletter: povremeno glasilo Instituta za javne financije*, (118), 1–7.

34. Van Lancker, W. i Van Mechelen, N. (2015). Universalism under siege? Exploring the association between targeting, child benefits and child poverty across 26 countries. *Social science research*,50, 60-75.
35. Vlada Republike Hrvatske (2022). Odluka o kriterijima i načinu financiranja, odnosno sufinanciranja troškova prehrane za učenike osnovnih škola za drugo polugodište školske godine 2022./2023. NN 156/2022
36. Zamfir, E. M., Balaban, G., i Arsani, A. I. (2022). Reducing child poverty in Romania: the role of universal child benefit. *Romanian Journal of Economics*,54(1 (63)), 34-57.
37. Zakon o doplatku za djecu (2018). NN 94/01, 138/06, 107/07, 37/08, 61/11, 112/12, 82/15, 58/18
38. Zakon o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2023. godinu. Narodne novine br.145/2022
39. Zakon o socijalnoj skrbi (2023). NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23